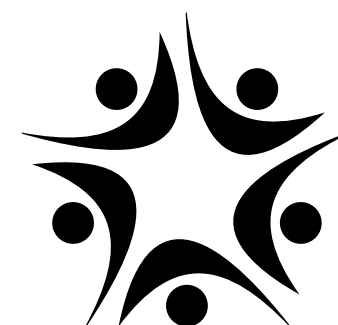

СПОРТ И БИЗНИС

Научни часопис

Број 4.

ФАКУЛТЕТ ЗА СПОРТ
БЕОГРАД

Београд
април, 2018.

УЧЕШЋЕ ЖЕНА У СПОРТУ У ИНДУСТРИЈСКОМ ДРУШТВУ

THE PARTICIPATION OF WOMEN IN SPORTS IN AN INDUSTRIAL SOCIETY

ИВАНА ПАРЧИНА
Универзитет Унион - Никола Тесла, Факултет за спорт, ivana.parcina@fzs.edu.rs

Сажетак: Модификацијом народних спортских активности, увођењем правила, униформи и стандардизацијом терена за игру настају спортске активности које следе потребе друштва у коме настају. Уводе се спортске активности прилагођене датом концепту женствености и из игара се избацује физички контакт. Жена се третира као интуитивно, саосећајно и нежно биће, усмерено на брак и заснивање породице и те квалитете није смело нарушити интензивније, односно мушко бављење спортом. Концепти попут оних који су женски посао видели као мање важан од мушког допринели су стварању подлоге за промене у друштву које су укључивале и прихватање уносних послова за жене. Притисак на одговорност жене у индустријском друштву растао је и самим тим погоршао положај жене која је ионако имала мало слободног времена. Одређени положаји које су жене заузимале при бављењу спортом могли су да изазову скандал, а наметнута ограничења су била непријатна попут кодекса облачења.

Кључне речи: спорт, жене, индустријско друштво

Summary: Modifying national sports activities, introducing rules and uniforms, and standardizing the playing field have created sports activities that follow the needs of the society in which they are created. The introduced sports activities are adapted to the given concept of femininity, and physical contact is excluded from the games. A woman is treated as an intuitive, compassionate and gentle being, directed towards marriage and family, and this quality must not be violated by the intensified male playing of sports. Concepts such as those that saw a woman’s job as less important than a man’s have contributed to creating a basis for change in society that includes accepting lucrative jobs for women. The pressure on the woman’s responsibility in the industrial society has grown, and thus has exacerbated her position as she has very little free time anyway. Certain positions that women had taken when playing sports in the past could have caused scandals, and the imposed restrictions were uncomfortable, including a dress code.

Keywords: sports, women, industrial society

1. УВОД

Зачеци савременог спорта, а посебно спортских игара везују се за другу половину XIX века и приватне школе за дечаке средње и више класе, прво у Великој Британији, а потом и у северној Америци и другде. Уобличава се и особена етика спортских игара која промовише одређене квалитете, које треба развијати и подстицати код дечака: вођство, осећање класне припадности, национална супериорност, контролисана агресивност, истрајност, уздржаност, оданост тиму. Спортским играма се придаје велики значај управо у развоју пожељних, класно-специфичних одлика мужевности и зато је посебно у периоду до Првог светског рата, спорт доживео експанзију и постао показатељ успешности и престижа школе. Модерни спорт је првобитно настао због дечака и мушкараца. Како се крајем XIX века оснивају приватне школе за девојчице средње и више класе, по узору на школе за дечаке, спорт добија своје место у школи и у функцији је формирања специфичне врсте женствености која одговара потребама датих друштвених класа.

Успону модерног спорта у XIX веку, који се често чинио институцијом која је креирана за мушкарце и од стране мушкараца, доста су допринеле жене које су га подржавале и пружале услуге у овој области. Својим радом оне су створиле простор за друге да слободно учествују у спорту, директно доприносећи појединачним спортским каријерама и развоју спорта

као институције [1]. Намећу се два основна разлога за искључење жена из спорта. Први се односи на слабу заступљеност жена услед сексистичког односа у патријархалном друштву које се вековима развијало, а други на идеју капиталистичког система у коме је жена као слабо плаћена радна снага приморана да ради више смена или више послова. Ни у једном од ових случајева жени није остало довољно времена да се бави спортом.

2. ЖЕНЕ СПОРТИСТКИЊЕ

Прва трка коња којој су присуствовали гледаоци организована је 1780. године од стране лорда Дербија. Због његовог покровитељства ове трке су и добиле назив дерби. Врло брзо су почеле да привлаче на хиљаде гледалаца, од којих већина никада није ни гледала трке, него су долазили због пропратних догађаја и коцкања. Исте године су у Америци на Лонг Ајленду одржане трке коња које су трајале три дана, а као посебан догађај одржана је трка са женама цокејима. Током XIX века овај спорт је доживео процват привлачећи људе из свих класа и оба пола. Прва жена цокеј у Енглеској Алисија Мејнел такмичила се 1804. године у трци на 4 миље (6.5 километара) у Јорку. Током посете сестри отишла је на јахање са њеним мужем Вилијамом Флинтом и у препирци чији коњ је бржи, одлучили су да се тркају. Алисија је стигла прва, два пута. Флинт је, рачунајући да ће одбити, изазвао да се пријави на трку у Јорку за награду од 1.000 гвинеја, што је данас приближно 30.000 долара.

Алисија је пристала и тако постала прва жена која се тркала против мушкарца. Гласине су се прошириле и трку је посматрало око 100.000 људи, а то је било десет пута више пубlike него на најпосећенијим тркама између много познатијих ђокеја и коња. Публику је морао да контролише посебан војни одред, а свота новца положеног на опкладе износила је садашњих шест милиона долара. Јахала је седећи са стране у седлу, како је и доликовало дамама тог периода. Њен противник није дозволио да ико јаше поред ње у случају да падне из седла, што је био обичај у то време. Алисија је одлично јахала и скоро три четвртине стазе била у предности, а онда је њен коњ посустао и трку је изгубила. У новинама су писали о њеном одличном стилу јахања и њеној лепоти, али и о томе какав је центлмен њен противник морао бити када је пристао да јаше против жене. Овакве изајве су је љутиле и тражила је реванш јавно преко истих новина. Флинт реванш није прихватио, али је Алисија добила новог изазивача. Господин Бромфорд је изазвао 1805. године за награду од 2.000 фунти и велику количину френцуског вина. Алисија је ову трку добила и тако постала прва жена ђокеј која је победила мушкарца у мешовитој трци [2]. Године 1837. издата је књига Доналад Вокера Вежбање за жене која је упозоравала на лоше стране јахања и опасност од деформитета доњег дела тела.

3. ЖЕНЕ, БОКС И РВАЊЕ

Борбе су се углавном одржавале у зору, пре него што би људи одлазили на посао, или непосредно пошто су се враћали са њега. У издању Јутарње хронике од 24. марта 1807. године писало је о неколико борби жена из нижег слоја становништва, а посебан акценат је стављен на борбу између Бети Дајсон и Мери Махони која је трајала 45 минута и након које су обе жене биле изобличене за награду од 5 гвинеја. Последња борба која је имала већу новчану награду у износу од 17 фунти, одржана је 1822. године између Марте Флаерти и Пег Кареј. Забележено је да је пре борбе Флаерти попила пола литре ђина како би ублажила бол који је уследио након четрнаест рунди борбе у којој је тријумфовала. Након меча су је однели у бесвесном стању. Маркиз од Квинсберија је 1867. године бокс прогласио спортом за мушкарце.

На прелазу у нови век женско рвање и бокс постали су врло популарни на обе стране океана. Бокс је био више атлетска активност која се одвијала у клубовима и салама, док је рвање организованао као спектакл. У то време је било уобичајено да чак и разгледнице или кутије цигарета буде осликане женама које се рву. Ово је било и златно време циркуса. Рвање у циркусима се брзо ширило градовима и селима широм Америке и Европе. Иако је већина такмичења у рвању одржавана међу мушкарцима, жене су ускочиле у циркуски ринг, атлетске сале и клубове. Ови спектакли су организовани, сем у посебним циркуским шатрама, на сајмовима, пијацама, парковима и баштама. Циркуско рвање жена било је посебно популарно у Русији. Најпознатија

рвачица тог доба била је Маша Подбунаја, сестра рвачког шампиона и једна од претендената на шампионску титулу у рвању 1900-тих. До 1910. године била је шест пута светска шампионка. Циркуси су је најављивали уз позив присутнима да је изазову у рингу након меча [2].

Марина Лурс и Анета Буш само су неке од познатих рвачица из Естоније које су обележиле почетак XX века. Њихове сјајне рвачке турнеје почеле су 1907. године, а такмичиле су се широм Русије, Сибира, а чак су стигле и до Јапана и Кине. Марина Лурс је проглашена најбољом спортисткињом руског царства, а Анета је била победница у Јапану и Кини. У Естонији никада није било дискриминације у спорту, а жене рвачи биле су подједнако познате као и мушкарци. Марина Лурс се поред рвања бавила и подизањем тешких терета (*powerlifting*) широм Естоније и Русије по карневалима и у оквиру циркуских представа. Са лакоћом је подизала приближно 80 килограма са обе руке, односно 50 килограма једном руком. Поставила је рекорд 1913. године када је поставила руке на колена и држала тринаесторо људи на ногама, што је приближно 880 килограма.Уживала је велику популарност и даље је јако поштована у Естонији као сјајна рвачица и снажна жена.

Рвање међу женама постало је веома популарно у Америци почетком XX века, а своје корене има у бурлескним позориштима са краја XIX века. Током 20-их и 30-их година прошлог века мечеви међу женама се полако измештају из циркуса, салама и клубовима у професионалне рингове у којима су ове врсте борби биле намештене. Професионално рвање се развило током велике депресије у Америци и одржавало се редовно као главни догађај. Рвање је имало и забаван карактер, а жене су ступале у пријатељске мечеве из разоноде. Богате породице у Америцу су унајмивале рвачице за своје приватне забаве. Временом су домаћице из досаде почеле међусобно да се рву да би се забавиле, а тај тип рвања се називао *apartment wrestling*.

4. ЖЕНЕ У ИНДУСТРИЈСКОМ ДРУШТВУ

Жене из ниже класе су заслугом индустријске револуције сем посла који су обављале у кући, радиле и у фабрикама да би помогле издржавање породице. Жене из виших слојева су демонстрацију статуса својих мужева вршиле током слободног времена, показујући да не морају да раде за живот.

Девојке су биле искључене из војничког система вежбања у школама. Владало је мишљење да ионако имају довољно активности причишћењу куће суботом да им додатна рекреација није потребна. Овакав став који није показивао поштовање према девојкама школског узраста, важио је за жене генерално. Инфериорност жене која је потпуно била искључена из свих активности сем посматрачких, ограничила је њене видике и заинтересованост у култури, економици, политици и спорту и довела до потпуне пасивности. Ставови

који су владали у овом периоду а били су усмерени на женино бављење спортом, били су лимитирани услед представе о пристојности и ограничењима у одевању и чинили учествовање у такмичењима изузетно тешким, а најчешће и немогућим. Тинејџерке су могле да се облаче у гардеробу у којој је могло да се вежба, а најбољи пример је Лоти Дод која је са петнаест година освојила титулу на Вимблдону. Она се 1887. године такмичила против одраслих жена које су морале бити обучене у корсете и дугачке сукње.

Како је било непристојно показивати тело, учешће жена у спорту је бивало све ређе. Жене су чак остајале подаље од места окупљања на којима се пило да не би поквариле своју репутацију. Жена која је била запослена организовала је свој живот око фабрике и домаћинства, имала је малу плату, радила је једноличан посао и имала слабе квалификације. Економска експлоатација жене погоршала је друштвену инфериорност на сваком нивоу. Жене из средње класе имале су мањих проблема у погледу слободног времена, док су жене из виших слојева имале вишак времена на располагању. Проблем је био одредити шта је пристојно за даму тог времена. Тек пар државних школа охрабривало је девојке да играју игре и баве се тенисом. Када су завршавале школу, биле су спремне за удају и за строги кодекс облачења. Најпрестижнији турнири, попут Вимблдона, инсистирали су на потпуном покривању руку, ногу, па чак и врата. Када је Лоти Дод освојила Вимблдон, било јој је дозвољено да наступа у својој школској опреми што је наљутило њене противнице. Лоти Дот је освојила Вимблдон пет пута и најпознатија је као тенисерка иако је међу многим успесима освојила шампионат у голфу 1904. године, наступала за репрезентацију Британије 1899. године у хокеју на трави и освојила сребрну медаљу у стрељаштву на Олимпијским играма у Лондону 1908. године.

Кодекс облачења остао је највећа препрека у женином слободном времену све до 1932. године. Крајем XIX века некенемарнохрабреженеусудилесуседаобукупанталоне за вожњу бицикла што је сматрано неприличним за жене. Америчке феминисткиње су усвојиле овај тип облачења сматрајући га много прикладнијим за слободу покрета. Женске спортске панталоне су представљале средство европских и америчких жена за разбијање традиције и почетак стицања независности. Ове жене су пркосиле медицинским упозорењима о спортским активностима и изазивале теорије биологије возећи своје бицикле у панталонама [3].

Одређени положаји које су жене заузимале при бављењу спортом могли су да изазову скандал, а наметнута ограничења су била непријатна попут кодекса облачења. Било је опасно јахати са седлом за жене на којем се седело са стране и које је захтевало посебан додатак који би спречио жене да склизну са њега. Бицикл без шипке направљен за жене и даље није одговарао моралним стандардима јер су ноге морале бити раширене током вожње. Проблем је

био и у веслању јер су жене веслачи оптужене да су недостајанствене пошто су дозволиле себи да у јавности буду окренуте леђима публици. Прихватљиво је било веслање са позицијом налик на гондолијере, јер је захтевало минимално покретање. Овај вид веслања није био захвалан за такмичења, али су на Оксфорду и Кембриџу постојали женски тимови који се се већ 1855. године такмичили. Тимови нису оцењивани у брзини, него у стилу веслања што је омогућавало такмичаркама да се напрегну до одређеног нивоа а да не узнемире надлежне на колеџу. Чак је и пуцање у мету сматрано неприкладно за даму, а жене су морале да из лежећег положаја погоде мету. Веома мало дисциплина је остало доступно за бављење жени без да неког увреди. Тенис и голф су били прихватљиви уколико је гардероба испуњавала строге стандарде, а могле су се бавити бадминтоном и крикетом. Учешће жена у спорту је захтевало много воље и упорности и испуњавање много већих захтева него оних наметнутих мушкарцима.

Жене из средње класе које су вежбале биле су у много бољој позицији него неактивне девојке из радничке класе. Вожња бицикла је била најчешћа физичка активност коју су прихватиле жене и девојке из средње класе, а а огорчени припадници радничке класе су гађали камењем ове жене док су пролазиле кроз сиромашније делове града [4]. Уз здравствени аспект, предност бављења спортом се огледала и у чињеници да су жене из средње класе могле да присуствују спортским догађајима у клубовима некада резервисаним само за мушкарце и да тако упознају потенцијалне партнере (слична је била ситуација у античкој Грчкој када су према једној теорији девојке присуствовале надметањима на Олимпијским играма).

Главна улога жене била је ограничена на мајчинство и одржавање домаћинства. Жена није могла задржати посао сем ако није радила као учитељица и није могла имати свој рачун у банци. Будући да је жена имала улогу да рађа децу, мајчинска љубав је сматрана јединим несебичним осећањем на свету. Услед оваквог схватања, жене су углавном имале задатак да установе мир, љубав и хармонију и да се несебичним деловањем жртвују. Жене нису могле да гласају, да туже неког на суду или да поседују своју имовину. Удате жене су имале мало права, готово колико и деца. Закон је брачни пар посматрао као једну особу, супруга који је одговоран за своју жену и обавезан да је штити, док је жена морала да буде покорна. Мужеви су у случају развода имали права над личном имовином својих супруга, њеним примањима и старатељством над децом. Жена је стога била ограничена на боравак у кући где је могла радити на сопственом развоју. У смислу образовања, женама није био потребан исти вид едукације као и мушкарцима. Училе су само оно што им је помагало у подизању деце и одржавању домаћинства. Предметима попут историје, географије и књижевности дат је велики значај у образовању жена, а оне које су желеле да студирају право, природне науке или уметност биле су исмеване и

дискредитоване. Владало је мишљење да женама није место на универзитетима и говорило се да је учење у супротности са природом жене и да би се од тога могле разболети [5]. Требало је да буду украс друштва и потчињене својим мужевима, а послушност је једина била захтевана.

Председник Медицинског савеза Британије је 1887. године предложио да се у интересу друштвеног напретка и националне ефикасности, женама ускрати право на образовање и друге активности које би изазвале застрањивање и неспособност да се створи здраво потомство [6]. Настали су жестоки протести услед оваквих тврдњи, али став о физички ограниченој жени је остао прихваћен од стране научних и медицинских установа. Последица таквог става се огледала у усмеравању жена у дисциплине спорта које су сматране женственим.

Развој женског образовања допринео је и развијању активнијих форми вежбања и спорта. Све већи број научника је крајем XIX века усвојио став да умерено вежбање поспешује здравље и доприноси способности жене да добро изнесе трудноћу и има здрав пород. Већи део институционализованог спорта одвијао се у школама и на специјалним колеџима за физичко образовање. Државне школе за девојчице биле су моделоване према школама за дечаке па са самим тим девојчице бавећи се спортом развиле и неке моралне и физичке карактеристике које су раније биле резервисане само за дечаке. Девојчице нису биле образоване у истим установама као и дечаци и нису се такмичиле са њима, па улога дечака у спорту никада није била директно угрожена [7].

5. ЗАКЉУЧАК

Спорт у свакодневном животу младих жена из средње класе допринео је бољој социјализацији, допутивши жени да изађе из свог ушушканог света. Спортови попут јахања, бициклизма, крикета и рекреативног тениса, који нису били примарно такмичарског карактера у многоме су помогли еманципацију жена јер нису на директан начин угрозили мушки понос. Иако су очекивања у спорту везана за промену улоге полова у друштву, утицала експлицитно на жене, имале су и дубок утицај на мушкарце. Деловало је да мушкарци могу бити јаки само ако су жене слабе и обрнуто. Иза непријатељске реакције мушкараца на укључивање жена у спорт могла је стајати претња за тачно утврђивање разлика између полова.

Социјализацијом кроз спорт формиран је однос међу половима који је изашао из оквира посла и куће. Упркос свим покретима за еманципацију жена и брзим друштвеним променама које су женама донеле више слободе и свесност позиције у друштву, постојао је отпор мушкараца који су осећали да је њихова улога у друштву угрожена. Овакав став је одложио учешће жена у спорту генерално.

Генерално гледано, сви нови видови физичких активности који су се појавили крајем XVIII и током XIX века, били су углавном за мушкарце. Према идеолошким принципима тог времена жена је требало да испуњава само оне социјалне функције које нису имале везе са спортом. Тек када су лекари почели да саветују жене да се баве физичком активношћу ради остваривања мајчинске улоге, жене су почеле да учествују у неким од њих. Почетком XX века постало је прихватљиво да жене учествују у спортским активностима све док испуњавају стереотипне стандарде који су у друштву очекивани. Одређени услови су испуњени па је женама омогућено да иду даље од установљених норми и да искусе нове активности везане за развој спорта.

ЛИТЕРАТУРА

[1] Thompson, S. (1999). *Mother’s Taxi. Sport and Women’s Labor*. Albany: State University of New York Press.
[2] Парчина, И. (2014). Улога жена у развоју Олимпијског покрета. Докторска дисертација. Београд: Факултет за менаџмент у спорту.
[3] Hall, A. (1996). *Feminism and Sporting Bodies*. Essays on Theory and Practice. Champaign: Human Kinetics.
[4] Holt, R. (1991). *Sport and the British: A Modern History*. Oxford: Oxford University Press.
[5] Sewell, S. (1868). *Against higher education for women* in Murray, J. (1984) Strong-minded women and other lost voices from nineteenth-century England. Harmondsworth: Penguin.
[6] Fossey, N. (2000). Gender. In R. Cox, G. Jarvie and W. Vamplev (Ed.) *Encyclopedia of British Sport*. Oxford: ABC-Clio
[7] Hargreaves, J. (1994). *Sporting Females*. Critical Issues in the History and Sociology of Women’s Sports. London: Routledge.

Библиографија

• Riordan, J. (1985). *The social emancipation of women through sport*. The british Journal of Sports History, 2(1), May, 53-61.
• Hargreaves, J. (2000). *Heroines of Sport*. The Politics of Difference and Identity. London: Routledge.
• Holt, R. (1991). *Women, men and sport in France, c. 1870 – 1914: An introductory survey*. Journal of Sport History: Vol. 18, N.1 pp. 121 – 134.
• Шиљак, В. (2007, 2011). Историја спорта. Београд: Алфа Универзитет
• <http://www.cagesideseats.com/2012/11/10/3550194/the-martial-chronicles-fighting-like-a-girl> преузето 12.01.2018.

Датум пријема чланка: 20.01.2018.
Датум прихватања чланка: 08.02.2018.

КВАЛИТЕТ ЖИВОТА У СЕНЦИ МЕДИЈА

THE QUALITY OF LIFE IN THE SHADOW OF THE MEDIA

РАДИВОЈЕ ПЕТРОВИЋ

Универзитет „Унион-Никола Тесла“, Факултет за спорт, radioje.petrovic@fzs.edu.rs

Сажетак: *Задатак овог рада је да осветли феномен медијски искривљене слике стварности под утицајем тзв. медијског пропагандног модела глобализма у области квалитета живота.*

Европски и светски извори сведоче у континуитету уназад скоро деценију о катастрофалном положају Србије на лествици успешних земаља када је реч о сиромаштву. Без обзира на то који и какви параметри се разматрају, Србија је на последњем, претпоследњем месту, увек ближе дну у поређењу са земљама ЕУ и њеним потенцијалним чланицама.

Медијска слика таквог стања показује да се медију здушно користе методом подилажења политичким функционерима, за саговорнике чешће бирају представнике власти, док их не занима мишљење директно угрожених грађана. О теми сиромаштва и квалитета живота нема новинарске иницијативе, она је у медијима присутна у само шест одсто случајева. Када је реч о ТВ програмима који су најутицајнији на домаће јавно мњење, тек сваки једанаести прилог има за тему нешто из области квалитета живота.

Иако подаци говоре да број оних који живе испод границе сиромаштва иде и до 700.000, изостанак медијске иницијативе и извештачко покривање само догађаја и псеудодогађаја у вези са тим, знатно демобилише активизам читавог друштва, а уз наглашену пропаганду о животу и добрим успесима успева да наркотизира јавност и створи апсурдну ситуацију – више се верује медијима него сопственом искуству. То се постиже психолошки - доктрином шока, а комуниколошки - методом завођења маса, скретањем пажње преко спорта, хумористичких и других забавних садржаја. Тиме се ствара човек који одбацује потребу за критичким просуђивањем, избором и разликама, па усваја оно што му поједностављено нуде медију.

Кључне речи: *квалитет живота, сиромаштво, медијска слика, завођење, наркотичка дисфункција*

Abstract: *This paper aims to shed light on the phenomenon of the media-distorted image of reality under the influence of the so-called media propaganda model of globalism in the area of quality of life.*

For nearly a decade, European and world sources continuously testify on the catastrophic position of Serbia on the scale of prosperous countries in terms of poverty. Regardless of parameters taken into account, Serbia is always closer to the bottom in comparison to EU countries and its potential members.

The media image of such situation shows that the media is extensively using the method of pandering to political officials, interviewing only the government representatives, without being interested in the opinion of directly endangered citizens. There is hardly any journalist initiative to cover the issue of poverty and quality of life. It is present in media in only six percent of cases. When it comes to TV programs, which are the most influential on domestic public opinion, every eleventh article is related to the field of quality of life.

Although the data shows that the number of those living below the poverty line goes up to 700.000, the absence of media initiative and the coverage of only events and pseudo-events in relation with it, significantly demobilizes the activism of the entire society, and with an accentuated propaganda about life and success, it manages to narcotize the public, creating a somewhat absurd situation where people trust media more than their own experience. The narcotization of the people is achieved through the psychological shock doctrine, and the communication method of mass seduction by drawing attention on sports, humor and other entertaining media content, that creates a person who rejects the need for critical judgment, adopting only what is simplified by the media.

Keywords: *the quality of life, poverty, media image, mass seduction, narcotic dysfunction*